

Състояние и нагласи на поляците под германска окупация

Населението на Полша, както на териториите, включени в състава на Третия райх, така и в Генерал-губернаторството, от първите дни на войната е в много трудно положение.

Политиката на германските окупатори е насочена преди всичко към ликвидация на интелектуалния елит и ръководството на полския народ, а впоследствие поробване, тотална експлоатация и германизиране на полското общество. Упражняваният терор е масов и повсеместен. Екзекуциите, изселванията, арестите, депортирането в лагерите, уличните хайки стават нормална част от всекидневния живот на поляците по време на войната.

Политиката на германските окупатори е насочена преди всичко към ликвидация на интелектуалния елит и ръководството на полския народ, а впоследствие поробване, тотална експлоатация и германизиране на полското общество. Упражняваният терор е масов и повсеместен.

В градовете е въведена дажбена система – купоните всъщност покриват едва една трета от дневните нужди на човек. В селата квотите са задължителни – на земеделските производители са наложени принудителни, постоянни доставки на определено количество избрани селскостопански продукти (за неизпълнение ги чакат тежки наказания, включително смърт). Намалването на реалната стойност на парите и проблемите с намирането на работа са причина за обедняването на голяма част от поляците и за ежедневните проблеми при снабдяването с основни продукти. Окупаторът ограничава също така и достъпа до здравни грижи. Драстично намалява процентът на ражданията, значително се увеличава честотата на инфекциозните заболявания. Много поляци са изпратени на принудителен труд в Третия райх, а част от полските деца са подложени на германизация.

На териториите, включени в Райха, напълно са ликвидирани полските училища, забранено е също и използването на полски език.

По време на войната поляците на практика са лишени от възможност за образование. На териториите, включени в Райха, напълно са ликвидирани полските училища, забранено е също и използването на полски език. Достъп до начално образование (разбира се, на немски

език) се предоставя само на малка част полски деца и юноши. В Генерал-губернаторството са затворени средните и висшите училища, оставяни са само началните училища и някои професионални. Затворени са също и редица полски институции на културата, изкуството и науката, а колекциите им, често уникални, са унищожени или разграбени. На ликвидация са подложени също така и полските икономически и спортни институции, както и голяма част от органите на местната власт.

Поляците под германска окупация не се примиряват със загубата на независимата си държава. В края на септември 1939 г. е създадена Служба за победа на Полша - първата подземна въоръжена организация, чиято цел е да продължи борбата срещу германския агресор. Скоро се появяват и други конспиративни организации, които произхождат главно от предвоенните политически или военни кръгове или от организации на съпротивата, на чиято основа изграждат структурите си. През декември 1939 г. Службата за победа на Полша е трансформирана в Съюз за въоръжена борба, а той, от своя страна, в началото на 1942 г. - в Армия Крайова, която предприема действия за обединяване на действащите до този момент поделно нелегални организации, което всъщност завършва успешно. В най-активния си период Армия Крайова наброява около 380 хиляди членове; това е най-голямата и най-добре организираната подземна армия в окупирана Европа, разполагаща дори със собствени източници за производство на оръжие. Освен Армия Крайова функционират още Национални въоръжени сили, Селски батальони и Гвардия Людова (по-късно Армия Людова).

По време на германската окупация поляците са с различни нагласи. Като се започне от въоръжена борба срещу окупатора, активна съпротива (напр. тайно обучение, помощ за бегълци) и пасивна съпротива (напр. бойкот на германските разпоредби), от принудителна лоялност (поне при железопътните работници и селяните) и доброволна лоялност (напр. доброволците, търсещи работа в Райха), адаптиране към реалностите на окупацията (напр. членовете на гражданска администрация), сътрудничество (напр. редактори и журналисти на полскоезични вестници, издавани от окупатора), и се завърши с измяна (напр. информаторите на Гестапо). Все пак трябва да се отбележи, че негативните нагласи са преди всичко индивидуални, единични. Полските власти, както в страната, така и в емиграция, категорично отхвърлят възможността за сътрудничество с окупатора.

В най-активния си период Армия Крайова наброява около 380 хиляди членове; това е най-голямата и най-добре организираната подземна армия в окупирана Европа, разполагаща дори със собствени източници за производство на оръжие.

Отделно място трябва да се обърне на отношението на поляците към унищожението на евреите по време на войната. В междувоенния период Полша е държавата с най-голяма концентрация на евреи в Европа. Смята се, че към 1 септември 1939 г. в Полша живеят около 3,47 милиона евреи, които съставляват около 10% от общото население на полската държава. Периодът на Втората световна война, особено в годините 1942-1944, е време на организирано, мащабно унищожение на еврейското население, в по-голямата си част на окупирания полска територия. Поляците стават свидетели на трагедията на еврейския народ и съответно приемат по различен начин този факт – от поляци, които спасяват евреи с риск за живота си, през такива, които им помагат срещу заплащане, такива с пасивна позиция и най-накрая до такива, които ги изнудват, предават ги на немците или просто ги убиват, за да забогатеят или да преживеят. Оценката на тези нагласи, както и обективното им разглеждане и до днес е един от най-противоречивите и емоционални проблеми в съвременния исторически дискурс на полско-еврейските отношения през XX век.

Помощта, която поляците оказват на евреите, е под две форми: организирана, провеждана основно чрез създадения през 1942 г. Съвет за помощ на евреите („Зигота“), и индивидуална помощ. Съветът за помощ на евреите, заедно с подземните структури на полската власт, се опитва да организира помощ за евреите в национален мащаб. Като част от своята дейност „Зигота“ осигурява материални средства, лекарства и храна (дори се създават специални групи, които се ангажират с прехвърлянето на тази помощ в гетото), организира убежище за укриващите се евреи, както и фалшиви документи. Във Варшава „Зигота“ се грижи за около 4 хиляди души, включително и стотици еврейски деца. В помощ на евреите активно се включват и представители на католическата църква – част от евреите намират убежище в манастирите, а на други се осигуряват фалшиви кръщелни свидетелства.

Полските власти, както в страната, така и в емиграция, категорично отхвърлят възможността за сътрудничество с окупатора.

Полша е една от малкото страни в окупирана Европа, в която за подпомагане на евреи официално се е наказвало със смърт. Подобно наказание заплашва не само тези, които активно помагат на евреите (като ги укриват, транспортират или им продават храна), но и тези, които знаят къде се укриват евреи и не информират за това германските власти. Често в такива случаи се прилага принципът за колективна отговорност – наказва се не само лицето, което помага на евреин, но и семейството и съседите му. Най-голямо внимание днес заслужава фактът, че всъщност огромна роля в спасяването на евреите играят преди всичко

много обикновени хора, често анонимни, които по своя съвест решават да поемат риска и да помогнат на евреите. Не трябва да се забравя, че именно поляците са нацията с най-много (над 6 хиляди) удостоени с медала „Праведници на света“, най-високото израелско отличие, присъждано на неевреи от Института на мъчениците и героите на Холокоста „Яд ва-Шем“ в Йерусалим. По съвременни оценки броят на полските евреи - жертви на Холокоста, е около 2,9-3 милиона, а оцелелите - около 30-35 хиляди евреи.

Въпреки тоталното унищожение на еврейското население в Полша по време на войната обаче, предразсъдъците срещу евреите, широко разпространени в някои кръгове на полското общество преди войната, не изчезват. Окупаторът доста умело се опитва да подбужда тези враждебни чувства, като за целта използва не само добре замислена широка антиеврейска пропаганда, но също така и чрез изграждане на наградна система при помощ за залавянето на бягащи и укриващи се евреи. Някои поляци принуждават евреите да плащат откуп, за да ги укриват (най-общо хората, принуждаващи евреите или поляците, които им помагат, да плащат подкуп в замяна на тяхното мълчание, се определят като изнудвачи) или пък ги издават на Гестапо. Регистрирани са също така случаи на убийства на укриващи се и избягали евреи, дело на недружелюбни съседи или от желание за обогатяване, извършени от поляци най-често от страх да не бъдат обвинени от германските власти в подпомагане. Подземните органи на полската държавна власт определят всяко подобно действие като проява на сътрудничество (измяна) и като такова е наказано строго.

Периодът на Втората световна война, особено в годините 1942-1944, е време на организирано, мащабно унищожение на еврейското население, в по-голямата си част на окупираната полска територия.

Уникално по своята същност в целия свят е създаването - освен на въоръжените подземни структури - на нелегални, изключително добре разработени структури на гражданска власт. Най-големият представител на тази власт в окупирана Варшава е Правителственият делегат в страната, който е подчинен на действащото в изгнание полско правителство, намиращо се по време на войната в Лондон. Функционира подземна администрация (с цял кръг служби, отговарящи за различни сфери на обществения живот, също като в мирно време) и съдебна власт, издават се подземни списания и книги, организирана е тайна образователна система. Военните и цивилните структури в окупираната страна се подчиняват на подземната полска държавна власт, която немците никога не успяват да унищожат.

Не трябва да се забравя, че именно поляците са нацията с най-много (над 6 хиляди) удостоени с медала „Праведници на света“, най-високото израелско отличие, присъждано на неевреи от Института на мъчениците и героите на Холокоста „Яд ва-Шем“ в Йерусалим. По съвременни оценки броят на полските евреи - жертви на Холокоста, е около 2,9-3 милиона, а оцелелите - около 30-35 хиляди евреи.

В полските територии, включени в Райха, окупаторът предприема опит за широка политика на германизация, между другото и чрез въвеждане на Списък на германските граджани (Deutsche Volksliste). Списъкът дели гражданите на тези области на четири групи. В първите две влизат етническите германци, които признават немския си произход и работят активно за Германия. В останалите две групи могат да влязат поляците, определени от немските власти като годни за германизиране. Силният натиск от страна на германския окупатор (особено в Горна Силезия и Померания), заедно с широкия спектър от репресии при отказ, водят до сравнително висок процент поляци, решили да влязат в Списъка, което почти винаги е свързано със служба във Вермахта или задължителна служба в други, военизирани германски формирования.

Ян Данилук



Артур Грайзер – заместник на райхокръг Вартеланд (Kraj Warty); (BArch) Артур Грайзер – заместник на райхокръг Вартеланд (Kraj Warty); (BArch)



Ханс Франк - генерален губернатор на окупираните полски земи (неприсъединени към Райха); (IPN)
Ханс Франк - генерален губернатор на окупираните полски земи (неприсъединени към Райха); (IPN)



Фриц Брахт - гаулайтер на провинция Горна Силезия; (IPN) Фриц Брахт - гаулайтер на провинция Горна Силезия; (IPN)



Войници на Вермахта маршируват по улиците на Варшава; 1 октомври 1939 г. (IPN) Войници на Вермахта маршируват по улиците на Варшава; 1 октомври 1939 г. (IPN)



Германци унищожават в Краков паметника на Адам Мицкевич, един от най-големите полски поети; 17 август 1940 г.; (IPN) Германци унищожават в Краков паметника на Адам Мицкевич, един от най-големите полски поети; 17 август 1940 г.; (IPN)



Изселване на полско население; Лодз, 1940 г.; (IPN) Изселване на полско население; Лодз, 1940 г.; (IPN)



Германски и съветски войници по време на военен парад, станал символ на германско-съветската бойна дружба; Брест на р. Буг; 22 септември 1939 г.; (IPN) Германски и съветски войници по време на военен парад, станал символ на германско-съветската бойна дружба; Брест на р. Буг; 22 септември 1939 г.; (IPN)



Варшава след германските бомбардировки - пространството около площад Гжибовски с характерните кули на църквата „Вси Светии“; септември 1939 г.; (IPN) Варшава след германските бомбардировки - пространството около площад Гжибовски с характерните кули на църквата „Вси Светии“; септември 1939 г.; (IPN)



Алберт Форстер - Заместник на райхокръг Гданск-Западна Прусия; (IPN) Алберт Форстер - Заместник на райхокръг Гданск-Западна Прусия; (IPN)



Парад на подразделенията на СС и полицията по случай първата годишнина от създаването на Генералното Губернаторство; Краков 35 октомври 1940 г. (BArch). Парад на подразделенията на СС и полицията по случай първата годишнина от създаването на Генералното Губернаторство; Краков 35 октомври 1940 г. (BArch).



Германски войници свалят полския герб на едно от учрежденията в Гдиня; септември 1939 г. (BArch). Германски войници свалят полския герб на едно от учрежденията в Гдиня; септември 1939 г. (BArch).



Ерих Кох – гаулайтер на провинция Източна Прусия; (ВАrch). Ерих Кох – гаулайтер на провинция Източна Прусия; (ВАrch).

Галерия
